

Til deg som er pasient eller pårørende

Innledning

Kjernen i pasientrettighetene er at pasienter og pårørende skal oppleve møtet med helsevesenet som tillitsfullt og preget av respekt og omsorg. Den medisinske behandlingen pasientene tilbys må være forsvarlig.

I denne brosjyren skriver vi kortfattet om rettighetene du har som pasient og pårørende. De viktigste temaene er:

- **Rett til nødvendig helsehjelp**
- **Rett til fast allmennlege**
- **Fritt sykehusvalg**
- **Informasjon og medvirkning**
- **Regler om samtykke og myndighetsalder**
- **Taushetsplikt**
- **Journalinnsyn**
- **Barns rettigheter i sykehus**
- **Noen spesielle tema (donasjon og obduksjon)**

Reglene finnes i lover og forskrifter, som gjelder fra 1. januar 2001.

På de siste sidene i brosjyren

finner du oversikt over adresser og lenker til mer informasjon om pasientrettigheter på *internett*, samt telefoner og adresser til pasientombudene og pasientorganisasjonene.

Rett til nødvendig helsehjelp

De fleste helsetjenester ytes i kommunen du bor. Kommunen har ansvaret for at det er nok allmennpraktiserende leger. Kommunen har også ansvar for forebyggende helsetjenester, medisinsk habilitering og rehabilitering, samt pleie og omsorgstjenester.

Med de nye pasientrettighetene lovfestes det at du har rett til nødvendig helsehjelp i kommunen du bor, eller for tiden oppholder deg. Nøyaktig hva du har krav på vil alltid være et medisinsk skjønn. Du har krav på øyeblikkelig hjelp når det kan føre til alvorlig skade eller fare for liv og helse å utsette behandlingen.

Fylkeskommunen har plikt til å sørge for spesialisthelsetjenester til innbyggerne. Med spesialisthelsetjeneste tenker man i første rekke på sykehusene. Dersom din tilstand er tilstrekkelig alvorlig, har du rett til nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten. Denne retten skal sikre at de sykeste får behandling først. Det er det medisinske skjønnet som skal avgjøre hvor raskt pasienten kommer til behandling.

Retten til helsehjelp begrenses noe av at behandlingen må være dokumentert nyttig. Du har for eksempel ikke rett til utprøvende eller eksperimentell behandling.

Du har rett til å få din helse-tilstand vurdert av spesialisthelsetjenesten i løpet av 30 virkedager. Ditt behov for utredning og behandling skal planlegges og du skal ha beskjed om når behandlingen vil bli gitt.

Du har også rett til ny vurdering fra en annen legespesialist enn den som ga den første vurderingen. Det kan være aktuelt å kreve

fornytt vurdering dersom du er uenig i det planlagte behandlingsopplegget, eller er usikker på om diagnosen er riktig. Du behøver ikke å begrunne ditt krav om ny vurdering. Ny henvisning til en legespesialist må gis av allmennlegen.

Fastlegeordningen

Fra 1. juni 2001 gjelder ordningen med *fastlege*. Du har rett til å være knyttet til en fast, navngitt lege (eller legepraksis med flere leger). Hos denne legen prioriteres du foran personer som ikke står på legens liste.

Du kan skifte fastlege to ganger i året, og du har rett til å få en ny vurdering hos en annen fastlege.

Du kan velge å stå utenfor ordningen. Du kan gå til enhver lege som har ledige timer. Går du til lege som ikke er fastlege, må du betale høyere egenandel.

Fritt sykehusvalg

Med ny pasientrettighetslov innføres fritt sykehusvalg i Norge. Du kan velge hvilket sykehus eller distriktspsykiatrisk senter som skal vurdere din helsetilstand og hvor du vil behandles.

Dersom du har behov for øyeblikkelig hjelp, har du ikke rett til å velge sykehus.

Med fritt sykehusvalg kan du dra nytte av forskjeller i ventetider mellom sykehus. Fritt sykehusvalg gir ikke rett til å velge behandlingsnivå, for eksempel en mer spesialisert type behandling. Retten til fritt sykehusvalg gjelder offentlige sykehus i Norge. Du kan velge sykehus i eget fylke, eller utenfor fylket.

Du bør snakke med din allmennlege om valg av sykehus. Men du kan også få informasjon om fritt sykehusvalg fra informasjonstelefonen om fritt sykehusvalg,

**grønt nummer
800 41 004.**

På internett finnes det oversikt over ventetider for en del typer kirurgiske inngrep. En foreløpig oversikt finnes på internettadressen www.npr.no. Når registeret er i full drift, vil adressen på internett være www.sykehusvalg.net

Når du benytter deg av retten til fritt sykehusvalg, må du dekke 400 kroner av reiseutgiftene fram og tilbake til sykehuset. Resten dekkes av Folketrygden.

Informasjon og medvirkning

Når du er på sykehus har en lege ansvar for deg. Din *pasientansvarlige lege* er din kontaktperson og bidrar til å koordinere gjennomføringen av undersøkelser og behandlingstiltak. Du har rett til opplæring i hvordan du kan leve med og begrense omfanget av din sykdom.

Ved all kontakt med helse-tjenestene har du følgende rettigheter:

- å få informasjon om din helsetilstand og om hva behandlingen vil gå ut på. Dette gjelder blant annet opplysninger om mulige behandlingsmetoder, om behandlingens varighet og omfang og om mulige komplikasjoner og bivirkninger. Du kan selv avgjøre hvor mye informasjon du ønsker å motta, på samme måte som du selv avgjør i hvor stor grad du ønsker å medvirke ved den behandlingen du får.
- å bli kjent med diagnosen som stilles.
- å være med i vurderingen av aktuelle behandlingsformer for din sykdom. Det er imidlertid helsepersonellet som treffer den endelige avgjørelse og er ansvarlig for at behandlingen er forsvarlig.
- å bestemme at andre personer skal kunne være med når du skal undersøkes eller behandles. Men du kan også bestemme at andre personer enn helse-

personell som gir behandling ikke skal få delta.

Informasjon til barn

Barn har rett til å få informasjon om sin helsetilstand og behandling. Informasjonen må tilpasses barnets modenhet og helsetilstand. Dette gjelder også for andre personer som ikke er i stand til å ivareta sine egne interesser.

Informasjon til pårørende

Helsepersonell har taushetsplikt om din helsetilstand og den behandling som gis. Hvis du samtykker, kan dine nærmeste pårørende informeres. I spesielle situasjoner kan de pårørende ha rett til informasjon uten at du har gitt din tillatelse til det.

Ved behandling av pasienter som ikke selv kan ivareta sine interesser har nærmeste pårørende rett til å bli informert.

Informasjon til foreldre

Foreldre eller andre med foreldreansvaret har i utgangspunktet rett til å bli informert når barn og ungdom under 16 år er til behandling. Ungdom mellom 12 og 16 år kan ønske å begrense informasjonen til foreldrene. Det kan for eksempel være at du ikke vil at foreldrene dine skal vite alt om hva som feiler deg og behandlingen som gis. Helsepersonellet må i stor grad respektere dette.

Samtykke

Hovedregelen er at all behandling innenfor helse-tjenesten er frivillig. Det kreves tillatelse fra deg før behandlingen kan gjennomføres. Både muntlig og stilltiende samtykke aksepteres. Det er imidlertid et krav at du har fått tilstrekkelig informasjon om sykdom, diagnose, behandling og risiko, til å foreta de vurderinger som er nødvendige før samtykke gis.

Samtykke kan trekkes tilbake. Du har da rett til å få

informasjon om hvilke konsekvenser dette vil kunne få for deg.

Barn mellom 12 og 16 år skal være med å bestemme i spørsmål om egen helse og behandling. Det er imidlertid foreldre/foresatte som må ta de endelige avgjørelser.

I *nødsituasjoner* skal helsepersonell med visse unntak gi behandling uten forutgående samtykke.

Myndig

Når du har fylt 16 år, regnes du som myndig når det gjelder avgjørelser om egen helse og behandling. Du har da rett til å tillate helsehjelp eller avslå behandling, og du kan kreve at helsepersonell ikke informerer dine foreldre om din helse og den behandling du får. Denne myndighetsalder gjelder imidlertid ikke i alle sammenhenger. Det er spesielle regler både i steriliseringsloven og i transplantasjonsloven hvor myndighetsalderen er satt til 18 år.

For kosmetiske plastisk-kirurgiske inngrep kan myndighetsalderen i enkelte tilfeller være 18 år.

Rett til å nekte behandling

Helsepersonellets plikt til å yte øyeblikkelig hjelp i nødsituasjoner gjelder ikke uten unntak. En pasient kan nekte helsehjelp i særlige situasjoner. En døende pasient har for eksempel rett til å motsette seg livsforlengende behandling.

Taushetsplikt

Helsepersonell har taushetsplikt om din helse, sykdom, behandling og andre personlige opplysninger. Opplysningene kan imidlertid gis til helsepersonell som er med i behandlingen av deg. Du kan selv gi tillatelse til at taushetsplikten skal settes til side, for eksempel overfor nære pårørende.

Unntak fra taushetsplikten

I særlige tilfeller kan helsepersonellet fravike taushetsplikten.

De har for eksempel plikt til å underrette barnevernet dersom de har grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller at det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt. Hvis taushetsplikten settes til side, har du i de aller fleste tilfeller rett til å bli gjort kjent med hvem som har fått opplysninger, og hvilke opplysninger som er gitt.

Rett til journalinnsyn

Det føres en journal når du er i kontakt med helsevesenet. Den inneholder opplysninger om diagnose, sykdomsforløp, behandling, informasjon som er gitt og andre forhold som kan være av betydning for den aktuelle behandling, eller for en eventuell senere behandling.

Du har rett til innsyn i din journal og alt den inneholder. Ved henvendelse skal du kunne få en kopi av journalen din, eventuelt mot betaling (for tiden 70 kroner). Du har rett til å få forklart faguttrykk og andre forhold av betydning for å forstå innholdet i journalen.

Opplysningene i journalen er underlagt taushetsplikt. Du kan motsette deg at andre enn helsepersonellet som deltar i behandlingen av deg får innsyn i journalen din. Dersom du mener at journalen inneholder feilaktige eller mangelfulle opplysninger, kan du be om at opplysningene rettes eller slettes.

I helt sjeldne tilfeller kan helsepersonellet nekte deg innsyn i din journal eller i deler av den. Dersom du er uenig i disse beslutningene eller i avgjørelser knyttet til retting og sletting av opplysninger i journalen, kan du klage til fylkeslegen i fylket der du bor.

Nærmeste pårørende har rett til innsyn i journal etter en pasients død, om ikke særlige grunner taler mot dette.

Barns rettigheter i sykehus

Barn under 18 år har rett til samvær med foreldrene eller andre med foreldreansvaret under opphold i helseinstitusjonen. Sykehuset eller helseinstitusjonen plikter å organisere dette samværet. Foreldre skal gis tilbud om overnatting og å spise sammen med barnet. Sykehuset skal dekke utgiftene til en av foreldrenes måltider på sykehuset når han/hun oppholder seg der store deler av døgnet. Foreldres rett til samvær tilsvarende den rett de har etter barneloven utenfor institusjonsoppholdet.

Undervisning og aktivitet
Barn har rett til å bli aktivisert og de har rett til undervisning de ellers mister på grunn av oppholdet, alt under forutsetning av at det er forsvarlig utfra barnets helsetilstand. Barns rett til undervisning reguleres av opplæringsloven. Helsepersonellet vil kunne bidra med opplysninger om hvilke tilbud som foreligger, og om hvor du kan henvende deg for å få ytterligere bistand til dette.

Noen spesielle tema
Genetiske undersøkelser
Ved genetiske undersøkelser som tas for å si noe om risikoen for at du i fremtiden utvikler en sykdom, må du på forhånd gi et skriftlig samtykke. Ved slike undersøkelser skal legen gi deg omfattende veiledning. Informasjon fra en slik undersøkelse kan ikke formidles til andre, for eksempel forsikringsselskaper eller arbeidsgivere. Det gjelder selv om du samtykker til at opplysningene utleveres.

Genetiske undersøkelser kan bare utføres på barn under 16 år hvis undersøkelsen kan påvise forhold som kan forhindre eller redusere helse-skade hos barnet ved behandling. Foreldre/foresatte må gi skriftlig samtykke til undersøkelsen.

Adgang til donasjon av organer

Man kan gi samtykke til at organer eller annet biologisk materiale fjernes og brukes til behandling av sykdom eller skade hos en annen. Transplantasjon kan bare foretas når det ikke foreligger nærliggende fare for liv og helse for den som gir organet.

Organer fra avdøde personer

Fra avdøde personer som har gitt skriftlig eller muntlig samtykke til det, kan organer og annet biologisk materiale benyttes til behandling av

sykdom eller skade hos en annen. Inngrep kan også foretas selv om samtykke ikke er gitt. Inngrep kan med andre ord foretas hvis ikke avdøde eller de nærmeste har uttalt seg mot det, eller inngrepet må anses å være mot avdødes eller de nærmeste sitt livssyn.

Samtykke fra barn

For å gi samtykke må man være fylt 18 år. I særlige tilfeller kan også personer under 18 år samtykke. Vergen eller den som har foreldreansvaret må i såfall gi sin tilslutning. Videre må Sosial- og helsedepartementet godkjenne inngrepet.

Før samtykke kan gis må legen opplyse pasienten om arten av inngrepet og om de følger det kan få. Legen plikter å forvise seg om at pasienten har forstått innholdet og betydningen av informasjonen.

Dødsfall og obduksjon

Pasient som dør på sykehus skal tas hånd om med respekt og verdighet. Sykehuset kan

obdusere en død person med mindre personen selv, eller pårørende, har reservert seg mot dette.

Klageordninger

Tilsyn

Det er 19 fylkeslegekontorer i landet som fører tilsyn med alt helsepersonell og all helsevirksomhet i sitt fylke. Statens helsetilsyn kan blant annet gi helsepersonell advarsel, frata dem autorisasjonen og frata dem retten til å rekvirere medisiner. Fylkeslegene og Statens helse-tilsyn skal i tillegg til å utøve tilsyn drive rådgivning og veiledning overfor helsepersonell og helsevirksomheter.

Anmodning om oppfyllelse

Hvis du mener du ikke får den hjelp og bistand du har rett til, eller ikke har fått informasjon du har krav på, kan du be om at det rettes opp (det vil si å be om *oppfyllelse*). Henvend deg til det helsepersonell som har behandlet deg eller gitt deg avslag på behandling, vedkommendes overordnede eller til sykehuset eller institusjonen.

Pasientombudet kan hjelpe deg med dette.

Klage

Dersom din anmodning ikke tas til følge kan du klage til fylkeslegen. Klagen må være skriftlig og den må være undertegnet av deg eller en som representerer deg. Du må beskrive det forhold du klager over og gi alle de opplysninger du tror kan være av betydning for behandling av klagen. Du kan også klage på avgjørelser om retting, sletting og utlevering av journalen.

Kontrollkommisjonen innen det psykiske helsevern

Innen det psykiske helsevern er det egne kontrollkommisjoner som har hovedansvaret for overprøving og kontroll av vedtak om tvunget psykisk helsevern. Dette er forvaltningsorgan som ligner på domstolene og som er uavhengige av sentrale helsemyndigheter. Bortsett fra vedtak om tvangsbehandling, som kan påklages til fylkeslegen, er kontrollkommisjonen den viktigste klageinstans innen det psykiske helsevernet. Nærmere informasjon om kontrollkommisjonens oppgaver og hvordan en kan komme i kontakt med kontrollkommisjonen skal ligge fremme på pasientavdelingene i det psykiske helsevern.

Pasientombudene

Pasientombudene skal være pasientenes talerør og arbeide for pasientenes rettssikkerhet. Pasientombudene kan gi deg informasjon om helse-tjenesten og dine rettigheter som pasient. De kan hjelpe deg med å klage eller presentere dine synspunkter overfor helsetjenesten. Du kan kontakte pasientombudet i ditt fylke på adressen du finner bak i brosjyren. Det skal være pasientombud med den offentlige spesialisthelsetjenesten som arbeidsområde i alle fylker.

Erstatningsordninger

Norsk pasient-skadeerstatning (NPE)

For pasienter som er påført fysisk skade i forbindelse med behandling i det offentlige helsevesen, er det opprettet en egen erstatningsordning, Norsk Pasientskadeerstatning (NPE). Erstatningskrav til NPE meldes på et eget skademeldingskjema som du kan få fra helsetjenesten eller ved direkte henvendelse til Norsk Pasientskadeerstatning. NPE har utgitt en egen brosjyre

som gir nærmere opplysninger om ordningen. Du kan også ta kontakt med pasientombudet for å be om råd og bistand når det gjelder skade og mulighetene for erstatning.

Erstatningskrav mot private

NPE ordningen omfatter i dag bare offentlig helsevesen. Eventuelle krav mot privat helsepersonell kan rettes mot helsepersonellet, men vil også kunne rettes mot dennes arbeidsgiver. Her vil du trenge bistand av advokat.

Legemiddelskader

For personer som er blitt skadet som følge av bruk av legemidler er det opprettet egen erstatningsordning, Legemiddelforsikringspoolen (adresse er oppført bak i brosjyren).

Adresser

Statens helsetilsyn

Postboks 8128 Dep., 0032 Oslo
Telefon: 22 24 88 88
<http://www.helsetilsynet.no/>

Fylkeslegene

Felles informasjonsside:
<http://www.helsetilsynet.no/fleger.htm>

Fylkeslegen i Østfold

Postboks 443, 1502 Moss
Besøksadresse: Vogtsgt. 17
Telefon: 69 24 74 10

Fylkeslegen i Akershus

Postboks 8040 Dep., 0031 Oslo
Besøksadresse: Tordenskioldsgt. 12
Telefon: 22 00 37 00

Fylkeslegen i Oslo

Postboks 8041 Dep., 0031 Oslo
Besøksadresse: Tordenskioldsgt. 12
Telefon: 22 00 39 00

Fylkeslegen i Hedmark

Postboks 4344, 2308 Hamar
Besøksadresse: Parkgt. 36
Telefon: 62 55 13 50

Fylkeslegen i Oppland

Statens hus, 2626 Lillehammer
Besøksadresse: Storgt. 170
Telefon: 61 26 61 01

Fylkeslegen i Buskerud

Postboks 1623, 3007 Drammen
Besøksadresse: Statens hus, Grønland 32
Telefon: 32 26 69 00

Fylkeslegen i Vestfold

Postboks 2253, 3103 Tønsberg
Besøksadresse: Statens park,
Anton Jenssens gt. 5
Telefon: 33 37 23 90

Fylkeslegen i Telemark

Postboks 730 Sentrum, 3701 Skien
Besøksadresse: Rådhusgt. 2
Telefon: 35 90 54 00

Fylkeslegen i Aust-Agder

Postboks 194, 4802 Arendal
Besøksadresse: Grandgården,
Langbryggen 19
Telefon: 37 00 54 00

Fylkeslegen i Vest-Agder

Serviceboks 506, 4605 Kristiansand
Besøksadresse: Dronningensgt. 77
Telefon: 38 07 60 00

Fylkeslegen i Rogaland

Postboks 680, 4003 Stavanger
Besøksadresse: Lagårdsveien 78
Telefon: 51 56 87 50

Fylkeslegen i Hordaland

Postboks 7320, 5020 Bergen
Besøksadresse: Kaigaten 9
Telefon: 55 57 23 00

Fylkeslegen i Sogn og Fjordane

Postboks 112, 6861 Leikanger
Besøksadresse: Sognefjordvegen 60
Hermansverk
Telefon: 57 65 55 00

Fylkeslegen i Møre og Romsdal

Fylkeshuset, 6404 Molde
Besøksadresse: Julsundvn. 9
Telefon: 71 25 80 00

Fylkeslegen i Sør-Trøndelag

Statens hus, 7468 Trondheim
Besøksadresse: Klæbuveien 194
Telefon: 73 94 90 11

Fylkeslegen i Nord-Trøndelag

Statens hus, 7734 Steinkjer
Besøksadresse: Strandvegen 38
Telefon: 74 16 81 71

Fylkeslegen i Nordland

Statens hus, 8002 Bodø
Besøksadresse: Moloveien 10
Telefon: 75 53 15 22

Fylkeslegen i Troms

9296 Tromsø
Besøksadresse: Det nye fylkeshuset,
Strandvegen 13
Telefon: 77 64 24 60

Fylkeslegen i Finnmark

Statens hus, 9815 Vadsø
Besøksadresse: Damsveien 1
Telefon: 78 95 04 00

Sivilombudsmannen

(eller Stortingets ombudsmann for
forvaltningen) Postboks 3 Sentrum,
0101 Oslo
Telefon: 22 82 85 00
Grønt nummer: 80 08 00 39
<http://www.sivilombudsmannen.no/>

Pasientombudene

Felles informasjonsside:
<http://www.helsenett.no/pasientombud/index.html>

Pasientombudet i Akershus

Schweigaardsgate 10, 0185 Oslo
Telefon: 22 17 04 91

Pasientombudet i Aust-Agder

Fylkeshuset, Servicebox 606,
4809 Arendal
Telefon: 37 01 74 91

Pasientombudet i Buskerud

Fylkeshuset, 3020 Drammen
Telefon: 32 80 85 92

Pasientombudet i Finnmark

Postboks 285, 9600 Hammerfest
Telefon: 78 41 72 40

Pasientombudet i Hedmark/Oppland

Hedmark: Vangsvn. 121, 2308 Hamar
Telefon: 62 55 14 90
Oppland: Storgata 8, 2800 Gjøvik
Telefon: 61 13 29 44

Pasientombudet i Hordaland

Lars Hillesgt. 19, 5008 Bergen
Telefon: 55 21 80 90

Pasientombudet i Møre og Romsdal

Fylkeshuset, 6404 Molde
Telefon: 71 25 87 66

Pasientombudet i Nordland

Postboks 116, 8401 Sortland
Telefon: 76 11 38 80

Pasientombudet i Nord-Trøndelag

Statens hus, 7734 Steinkjer
Telefon: 74 16 82 58

Helse- og sosialombudet i Oslo

Lille Grensen 7, 0159 Oslo
Telefon: 22 33 05 15

Pasientombudet i Rogaland

Sentralsykehuset i Rogaland,
Postboks 8100, 4003 Stavanger
Telefon: 51 51 86 61

Pasientombudet i Sogn og Fjordane

Postboks 265, 6801 Førde
Telefon: 57 82 50 60

Helse- og sosialombudet i

Sør-Trøndelag
Prinsens gt. 39, 7011 Trondheim
Telefon: 73 51 12 99

Pasientombudet i Telemark

Fylkeshuset i Telemark, 3706 Skien
Telefon: 35 52 89 01

Pasientombudet i Vest-Agder

Vest-Agder Fylkeskommune,
Postboks 770, 4601 Kristiansand
Telefon: 38 07 47 21

Pasientombudet i Vestfold

St. Olavsgt. 4, 3126 Tønsberg
Telefon: 33 34 77 90

Pasientombudet i Østfold

Postboks 75, 1501 Moss
Telefon: 69 20 75 40

Pasientforeninger

Norsk pasientforening - kontoret for pasienthjelp

Frognerveien 10, 0257 Oslo,
Telefon: 22 55 18 66
<http://www.helsenett.no/info/forfattere/pasfor.html>

Mental Helse Norge

Postboks 298 Sentrum
3701 Skien
Telefon: 35 53 43 70

Landsforeningen for pårørende innen psykiatri (LPP)

Storgata 10 A, 0155 Oslo
Telefon: 22 33 62 10

Organisasjonen Voksne for Barn

Arbinsgate 10 A, 0253 Oslo
Telefon: 22 12 83 36

Interessegruppe for kvinner med spiseforstyrrelser (IKS)

Postboks 8877 Youngstorget
0028 Oslo
Telefon: 22 42 22 22

Du finner oversikter over pasient-organisasjoner og særinteresser på flere steder:

Den norske lægeforenings oversikt over **pasientforeninger/interesse-organisasjoner:**
<http://www.legeforeningen.no/info/pasfor.htm>

FFO. Funksjonshemmedes fellesorganisasjons oversikt over **funksjonshemmedes organisasjoner:**
http://www.ffe.no/cgi-bin/wbch.exe?html=.../Site/top/index.html&stDoc_ID=601

NettDoktor's oversikt over **pasientforeninger, ca 188 til sammen:**
<http://www.nettdoktor.no/Pasientforeninger/main.asp>

Norsk Pasientskadeerstatning

Karl Johans gt. 41 B, 0162 OSLO
Telefon: 22 03 35 00
http://www.klp.no/domino/klp/konsernpublish.nsf/lupHTML/Pasientskade_Y_Z.html

Legemiddelforsikringspoolen

Skadeoppgjørskontoret,
Postboks 1733 Vika, 0121 Oslo

Sosial- og helsedepartementet

Informasjon om pasientrettigheter på Sosial- og helsedepartementets nettsider: <http://www.shd.dep.no>

Utgitt av:
Sosial- og helsedepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:

Statens trykksakekspedisjon
Postboks 8169 Dep., 0034 Oslo
Telefax: 22 24 27 86

E-post: ste-bestilling@ft.dep.telemax.no

Bestillingsnummer: I-1000B
(Finnes også på nynorsk best. nr.: I-1006N)

Design: Celsius/Cicignon RRA 49

Foto: PhotoDisc, Inc. – Illustrasjoner: Celsius

Trykk: Løvås/Nordby Grafisk

